

YASHIL

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

“MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR SAQLASHDA “YASHIL IQTISODIYOT”, “YASHIL MOLIYA”, “YASHIL BUXGALTERIYA” VA ILG‘OR MUHANDISLIK MAKTABLARINI ILMIY-AMALIY INTEGRATSIYALASHTIRISH DOLZARBLIGI”

Maqola va tezislar to‘plami

2025-YIL
30-MAY

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 354 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Omborxonada wms tizimidan foydalanishni afzalliklari.....	16
G'ofurov Shoxjaxon Abdumajit o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Интеграция проектного офиса в корпоративную структуру строительной компании, работающей по ерс-контрактам.....	21
Махмудов Сардор Козим угли	
Investition muhit va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili	24
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati to'g'risidagi itimoiy-iqtisodiy qarashlar tahlili.....	27
Abduvohidov Behzod XXX	
Tijorat banklarida kredit portfelini boshqarishning asosiy yo'nalishlari.....	30
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekistonda davlat budjetini kupaytirishda soliqlarni ahamiyati.....	34
Karimova Gulbahor Normurodovna	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	36
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Исследование тепловых и диффузионных процессов при азотировании зубчатых колес в вакуумной среде	39
Жасурбек Юлдашбоевич Холмирзаев	
Axborot tizimlaridan foydalangan holda tashkilotni boshqarish bo'yicha qarorlar qabul qilishni takomillashtirish	49
Xujamova Shahrizoda Otabek Qizi	
Sanoat sektorida dekarbonizatsiya va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish strategiyalari	52
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Sanoat rivojlanishini ekonometrik modellashtirish (Surxondaryo viloyati misolida)	56
Xalmuratov Zakirjan Mekkamovich	
"Yashil iqtisodiyot" – barqaror taraqqiyot omili.....	58
Lapasova Kamola Farhod qizi	
Umumta'lim maktablarida informatika fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	60
Raxmonov Baxtiyor Azzamovich	
"Makroiqtisodiy masalalarni yechishda matematik modellarning ahamiyati"	63
Abdiraimov Abbas Xolmurod O'g'li	
Moda marketingida iste'molchilarning ichki ehtiyojlari va xulq-atvoriga asoslangan yondashuvlar	67
Tuxtaeva Oydiyoy Normamatovna	
O'zbekiston Respublikasida standartlashtirish siyosatida xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik tahlili	72
Raximov Ilyos Muydinovich	
Tijorat banklarida omonatlarni jalb qilishda mijoz sodiqligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	75
Raximov Shoxrux Furqatovich	
Raqamli bank xizmatlarida sun'iy intellektdan foydalanishning istiqbollari va xavfsizlik masalalari.....	78
Erdonayev Aliqul Xalimovich	
Ta'minot zanjirini optimallashtirish yo'llari.....	82
Matkarimova Umida Alisher qizi, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
The role of global value chains in international trade competition.....	85
Rakhmonova Dildora Ergash Qizi	
Электронная коммерция в узбекистане: государственные стратегии, технологический прогресс и барьеры развития.....	88
Махаммадалиева Муслимахон Шерали Кизи	

Modernization of the social protection system through digital technologies and innovative approaches.....	90
Abduzoirov Mukhiddin Umidjon ugli, Quدراتov Inomjon Nemat ugli	
Tabiiy va sun'iy tolalar asosida qayta ishlangan mahsulotlarning texnologik sifati va iqtisodiy samaradorligi.....	93
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B bozori uchun barqaror va yashil taqsimot modellarini ishlab chiqish.....	97
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
Chakana savdo va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish	102
Po'latova Sug'diyona Iskandar qizi, Abdullayev Firdavs Sanjar o'g'li, Ravshanova Muxtarama	
Zamonaviy shahar massivlarida xizmat ko'rsatish va boshqarishda "Aqlli shahar" konsepsiyasi.....	105
Ismailov Najmiddin Ilxamovich	
Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarish tajribasidan foydalanishni afzalliklari.....	108
Nuriddinov G'ulomiddin Ziyovuddin o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirida CPFR texnologiyasi foydalanishni afzalliklari.....	111
Komilov Muhammad Yusuf Sardorbek o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirlarini qo'llashda jahon tajribasi.....	115
Karimov Amirxon Anvarovich, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Sug'urtada investisiya faoliyatini tashkil etishni huquqiy asoslari.....	118
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	
Yurtimizda amaldagi budjetlararo munosabatlar tartibi, hisobi hamda uning afzalliklari.....	122
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich	
Aholini ijtimoiy himoya qilish institutlari shakllanishining xorij tajribalari	127
Bobonov N.H.	
Способ организации продуктивной работы преподавателя и его влияние на результативность	131
Гулнора Казимова	
Literature is a reflection of the soul and culture of humanity.....	136
Sayidova Sayyora Yorikulovna	
Turizm infratuzilmasida transport xizmatlarini integratsiyalash: muammo va yechimlar	140
Vakilov Ruslan Tillabayevich	
Ekoturizm va madaniy meros obyektlariga tashrifni tartibga soluvchi huquqiy normalar	142
Sayfiddinov Sharofiddinxo'ja Najmiddin o'g'li	
Strategies for achieving sustainable growth through green economy transition.....	145
Umida Kakhramonova Gayratovna	
Buxoro viloyatida qishloq xo'jaligida suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlar.....	149
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlash.....	153
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich	
Shahar aglomeratsiyasining sifatini ekologik va geologik mezonlar asosida kompleks baholash.....	155
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich	
Sanoatda korxonalarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash	160
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida hududiy tengsizliklarni kamaytirish usullari.....	165
Ibragimov Baxrom Baxodirovich	
Tog' yon bag'rida joylashgan kon uymlarini ochiq usulda qazib olish xususiyatlari.....	174
I.T. Mislibayev, M.Sh. Ochilova	
Milliy iqtisodiyotda turizmning o'rni va rivojlanish imkoniyatlari.....	176
Xudoyberdiyeva Hilola Himmatovna	
China insurance market experience	178
Jumaboyev Akmal Sheraliyevich	

Tijorat banklarida moliyaviy resurslarning shakllanish manbalari.....	181
Tangirkulov Bekzod Boxadirovich	
Bank tizimida buxgalteriya hisobotlarida axborot texnologiyalarining roli va rivoji.....	185
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Samarali loyiha risklarini boshqarish: nazariya va amaliyot.....	189
Nosirova Gulira'no Abdulaziz qizi	
XXI-asrda Xitoyning iqtisodiy taraqqiyoti: sohaviy islohotlar, yutuqlar va muammolar tahlili.....	192
D.E.Qarshiyev	
Boshqaruv hisobining zamonaviy konsepsiyalarini joriy etish xo'jalik yurituvchi subyektlarda natijadorlikka erishishning muhim omilidir	195
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
Eksportga chiqariladigan mahsulotlar uchun zamonaviy qadoqlashning ahamiyati va tendensiyalari	201
Xidirov Shohrux Bobur o'g'li	
Усовершенствование подходов к управлению проблемными кредитами в коммерческих банках узбекистана	205
Улмасой Хусан кизи Ахмедова	
Sug'urtada investitsiya faoliyatini obyekt va predmeti	208
D.E.Qarshiev	
O'zbekistonda raqamli texnologiyalarning tadbirkorlik sohasida istiqbollari.....	211
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Sug'urtada anderryating xizmatini xorij tajribasidan foydalanish.....	213
D.E. Qarshiev	
Важность проекта «умный город» в узбекистане	216
Акбаржон Иминов	
The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project	218
Akbarjon Iminov	
Moliyaviy faoliyat natijalari hisobini takomillashtirishda tahlilning o'rni.....	220
Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Abduxoliqov Isomiddin Ikrom o'g'li, Shakarov Shahzod Sobir o'g'li	
Temir yo'l va intermodal transport tizimining rivojlanishi: investitsiyalar, xarajatlar va samaradorlik tahlili	226
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish uchun xorijiy investitsiyalarni jalb qilish ahamiyati.....	230
S.J. Yangiboev	
Korporativ boshqaruv va moliyaviy barqarorlik o'rtasidagi bog'liqlik: davlat ishtirokidagi korxonalar misolida.....	234
Musurmonov Mehroj Murtaza o'g'li	
“Sanoat korxonalarida zamonaviy loyiha menejerining asosiy kompetensiyalar modelini ishlab chiqish”	238
Axmedov Daniyar Sabirovich, Valiyev Shamsiddin Eshpulatovich	
Turizmdagi shartnoma munosabatlari: turoperatorlar, turagentlar, turistik xizmatlar iste'molchilari.....	241
Ergasheva Iroda Ibrohim qizi	
“Разработка модели ключевых компетенций современного менеджера проекта в промышленных предприятиях”	243
Ахмедов Данияр Сабирович, Научный руководитель	
Xorijiy tajriba asosida o'zbekistonda oliy ta'lim akademik boshqaruvini takomillashtirish	249
Muxamedova Moxigul Xusanovna	
The role of international institutions in accelerating green finance	253
Qudratov Inomjon Nemat o'g'li	
Barqaror iqtisodiy o'sish sharoitida yashil innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish	257
Xudayberdieva Dilnoza Egamberdiyevna	
Indicators and criteria of women's sustainable employment in the context of economic growth.....	262
Kholiyorova Shokhista Kahramon kizi	
Qishloq xo'jaligi sohasida “Salam” maxsus savdo shartnomalaridan foydalanish istiqbollari.....	267
Xoliyrov Xomid	

Davlat xaridlarida kichik biznesning ortib borishi va uning umumiy tizimdagi o'рни	269
Majidov Nizom Baxramovich	
Davlat qarzlari qaytarish mexanizmlarini takomillashtirish va tashqi xatarlardan himoyalash yo'nalishlari	273
Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich	
Xalqaro moliya institutlaridan investitsiyalarni jalb qilishning ahamiti	277
Tolibov Shoxrux Muminovich	
O'zbekiston respublikasining soliq salohiyati: 2024-yilda viloyatlar va Qoraqalpog'iston	280
Poyonov Otabek Abdiqaxxor o'g'li, Almardonov Muxamadi Ibragimovich, Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich	
Oliy ta'lim muassasalarida investitsiya muhitini boshqarishning institutsional mexanizmlari	283
Otaxanov Rasulbek Marks o'g'li	
Автоматизированное управление корпоративными расходами: стратегический подход и экономическая эффективность	286
Кахоров Абдумалик Рахматулло угли	
Повышающаяся значимость коренного изменения деятельности традиционных СМИ в реалиях освещения процесса построения нового Узбекистана	289
Салим Дониёров	
Raqamli transformatsiyaning mohiyati va bank sohasidagi ahamiyati	294
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Деятельность международных финансово-кредитных организаций и перспективы развития сотрудничества с Республикой Узбекистан	299
Холикова Зарнигор Камолиддин кизи	
Budjet tashkilotlarining xarajatlar smetalarida davlat xarajatlarini moliyalashtirish tartibi va amal qilish holati	302
Abdurasulov Sardor To'liqin o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan komplayens-nazorat tizimini rivojlantirish istiqbollari	307
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Bank tizimi modernizatsiyasida innovatsion boshqaruv modellarining ahamiyati	310
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya	314
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida yashirin iqtisodiyotni qisqartirishga yo'naltirilgan davlatning siyosati, me'yoriy-huquqiy bazasi va iqtisodiy islohotlari	317
Xasanov Jaxongir Jamshidovich	
"Qurilish materiallari sanoatida innovatsion faollikni rag'batlantirish mexanizmi"	321
G'ulomov Ilhom Akramovich	
Legal foundations and challenges in the implementation of guarantees for foreign investors' rights	324
Alisherova E'zoza, N. Kh. Rakhmonqulova	
Innovatsion faollikni oshirish orqali qurilish materiallari sanoatida raqobatbardoshlikni ta'minlash	326
G'ulomov Ilhom Akramovich	
Soliq siyosatining inklyuziv rivojlanishni ta'minlashining huquqiy-me'yoriy asoslari	329
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
Транснациональные корпорации и международное право: к формированию глобальных экономических норм через расширение правосубъектности	334
Хидоятов Бурхон Ғайрат ўғли, С.М. Адилходжаева	
O'zbekistonda yashirin iqtisodiyotning hozirgi holati va uni shakllantiruvchi omillar	338
Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li, S.A. Zakirova	
Abxidjit Banerdji va Ester Dyuflo ilmiy qarashlarida kambag'allikni qisqartirish istiqbollari	343
M.E.Rajabboyev	
Transport va logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish orqali eksport samaradorligini oshirish	346
Kurbonova Ma'mura Abdukarim qizi	
Fond bozori vositasida iqtisodiyotni moliyalashtirishning usullari	350
G'aniyev Axrorjon Norboy o'g'li	

FOND BOZORI VOSITASIDA IQTISODIYOTNI MOLIYALASHTIRISHNING USULLARI

G'aniyev Axrorjon Norboy o'g'li

Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada fond bozori vositasida iqtisodiyotni moliyalashtirishning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlari chuqur tahlil qilingan. Qimmatli qog'ozlar emissiyasi, aksiyalar va obligatsiyalar bozorining iqtisodiyotdagi o'rnini, ularning investitsiya jarayonlariga ta'siri hamda moliyaviy resurslarni samarali jalb qilishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, O'zbekistonda fond bozorini rivojlantirish yo'nalishlari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: fond bozori, qimmatli qog'ozlar, aksiyalar, obligatsiyalar, investitsiya, moliyalashtirish, kapital.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the theoretical foundations and practical mechanisms of financing the economy through the stock market. It explores the role of securities issuance, shares, and bonds in the economy, their impact on investment processes, and their importance in attracting financial resources effectively. The study also highlights the development directions of the stock market in Uzbekistan, identifies existing challenges, and proposes recommendations for improvement.

Key words: stock market, securities, shares, bonds, investment, financing, capital.

Аннотация: В данной статье проведен всесторонний анализ теоретических основ и практических механизмов финансирования экономики через фондовый рынок. Рассмотрены роль эмиссии ценных бумаг, акций и облигаций в экономике, их влияние на инвестиционные процессы и значение для эффективного привлечения финансовых ресурсов. Кроме того, изучены направления развития фондового рынка в Узбекистане, выявлены существующие проблемы и предложены рекомендации по их решению.

Ключевые слова: фондовый рынок, ценные бумаги, акции, облигации, инвестиции, финансирование, капитал.

Bozor iqtisodiyotining muhim bo'g'ini sifatida fond bozori mamlakatda kapitalni samarali taqsimlash, investitsiyalarni jalb etish va iqtisodiyotni moliyalashtirishning muqobil usullarini yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Fond bozori orqali korxonalar o'z faoliyatini kengaytirish, yangi texnologiyalarni joriy etish hamda ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish uchun zarur moliyaviy resurslarga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, investorlar o'z jamg'armalarini turli moliyaviy vositalarga yo'naltirish orqali daromad olish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Zamonaviy iqtisodiy sharoitda fond bozorining asosiy vazifasi nafaqat korporativ sektorni qo'llab-quvvatlash, balki davlat budjetiga tushumlarni ko'paytirish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdan iboratdir. Qimmatli qog'ozlar emissiyasi, aksiyalar va obligatsiyalar orqali kapital jalb qilish usullari iqtisodiyotning turli tarmoqlarini moliyalashtirishda keng qo'llanilib, bank kreditlariga nisbatan ko'proq qulaylik va uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlaydi.

O'zbekistonda ham fond bozori institutlarini rivojlantirish, moliyaviy vositalar doirasini kengaytirish va investorlar uchun ishonchli huquqiy hamda iqtisodiy muhit yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan, fond bozori vositasida iqtisodiyotni moliyalashtirishning usullarini tahlil qilish, ularning amaliy samaradorligini baholash va rivojlanish istiqbollari aniqlash dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

Bozor iqtisodiyotida fond bozori kapitalni samarali taqsimlash va iqtisodiyotning moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyojini qondirishda markaziy o'rin tutadi. Iqtisodiy tizimda pul oqimlari uchta asosiy kanal orqali harakatlanadi: davlat budjeti, tijorat banklari va fond bozori. Agar budget mablag'lari asosan ijtimoiy sohalar va davlat dasturlarini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilsa, tijorat banklari qisqa va o'rta muddatli kreditlashda ustunlik qiladi. Fond bozori esa uzoq muddatli va barqaror moliyalashtirish mexanizmlarini ta'minlaydi. Bu jihatdan u investitsion faollikni rag'batlantirish, jamg'armalarni ishlab chiqarishga yo'naltirish va iqtisodiyotning tarkibiy o'zgarishlarini moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlashda muhim vosita hisoblanadi.

Fond bozorining asosiy mexanizmlaridan biri qimmatli qog'ozlar emissiyasi orqali kapital jalb qilishdir. Korxonalar aksiyalar chiqarish orqali qo'shimcha mablag' to'playdi, shu bilan birga, mulkchilikning muayyan qismi investorlarga o'tadi. Bu jarayon, bir tomondan, kompaniya moliyaviy barqarorligini mustahkamlasa, ikkinchi tomondan, investorlar uchun mulkchilik huquqidan kelib chiqadigan dividendlar va aktivlarning o'sishidan foyda olish imkoniyatini beradi. Shuningdek, obligatsiyalar chiqarish orqali qarz majburiyatlarini shakllantirish moliyalashtirishning yana bir muhim usuli hisoblanadi. Obligatsiya bozorida korporatsiyalar, davlat va mahalliy hokimiyat organlari ishtirok etib, uzoq muddatli resurslarni jalb etish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Fond bozorining iqtisodiyotdagi o'rni va samaradorligini aniqlashda uning bir nechta yo'nalishlarini tahlil qilish zarur. Birinchidan, kapital jamg'arilishi va qayta taqsimlanishi mexanizmlari. Fond bozori orqali aholining ortiqcha jamg'armalari ishlab chiqarish va investitsiyaga yo'naltiriladi. Masalan, aholining bankdagi oddiy omonatlari kam foizli daromad keltirsa, qimmatli qog'ozlarga yo'naltirilgan mablag'lar yuqori daromadlilik bilan birga investitsion loyihalarning moliyalashtirilishini ham ta'minlaydi. Shu tarzda, fond bozori jamg'armalarni iqtisodiyotning faol sektorlariga oqizib, innovatsion rivojlanish uchun moliyaviy asos yaratadi.

Ikkinchidan, fond bozori korporativ boshqaruvni takomillashtirishga xizmat qiladi. Aksiyadorlik jamiyatlarida aksiyadorlarning manfaatlarini himoya qilish, shaffof moliyaviy hisobot yuritish, dividend siyosatini ishlab chiqish orqali boshqaruv tizimi takomillashadi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasida fond bozorining korporativ madaniyat va boshqaruv samaradorligiga ta'siri yuqori ekani ko'p bora tasdiqlangan. O'zbekiston sharoitida ham so'nggi yillarda aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruv standartlarini joriy etish va aksiyalarning erkin muomalada bo'lishini kengaytirish bo'yicha islohotlar amalga oshirilmoqda.

Uchinchidan, fond bozori iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va tarmoqlararo kapital oqimini muvozanatlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, energetika yoki xomashyo tarmoqlarida yuqori daromadli obligatsiyalar chiqarilishi sanoatning boshqa sohalariga ham investitsiya jalb qilishni rag'batlantiradi. Bunda qimmatli qog'ozlarning likvidligi va ishonchlligi asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, iqtisodiyotning yuqori riskli, lekin innovatsion segmentlariga ham fond bozori orqali resurslarni yo'naltirish mumkin. Bu esa yangi texnologiyalarni rivojlantirish va startup loyihalarni qo'llab-quvvatlash uchun zarur shart-sharoit yaratadi.

Fond bozorining rivojlanishi iqtisodiyotni moliyalashtirish usullariga ta'sir etuvchi omillardan biri sifatida makroiqtisodiy barqarorlik bilan bevosita bog'liqdir. Inflyatsiya darajasi, milliy valyuta barqarorligi, foiz stavkalari va bank sektorining ishonchlligi qimmatli qog'ozlarga bo'lgan talabni belgilovchi asosiy omillardir. O'zbekistonda fond bozorini rivojlantirishda so'nggi yillarda iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, milliy valyutani erkinlashtirish va moliya tizimini modernizatsiya qilish yo'nalishida qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, "Toshkent" Respublika fond birjasi faoliyatini kengaytirish, qimmatli qog'ozlar emissiyasini soddalashtirish, investorlar huquqlarini kafolatlash va xalqaro standartlarga mos keluvchi axborot oshkoraligini ta'minlash kabi chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Biroq fond bozori orqali iqtisodiyotni moliyalashtirishda ayrim cheklovlar va muammolar ham mavjud. Avvalo, aholining moliyaviy savodxonlik darajasining yetarli emasligi qimmatli qog'ozlarga bo'lgan talabni pasaytiradi. Shuningdek, korporatsiyalarning ochiqlik darajasi pastligi va moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga to'liq mos kelmasligi investorlar uchun qo'shimcha xavf tug'diradi. Qimmatli qog'ozlar bozorining likvidligi yetarli darajada emasligi ham resurslarni erkin jalb qilish imkoniyatlarini cheklaydi. Shu sababli, fond bozorida moliyalashtirish usullarining samaradorligini oshirish uchun moliyaviy infratuzilmani rivojlantirish, yangi moliyaviy instrumentlarni joriy etish va xalqaro amaliyotni keng tatbiq etish zarur.

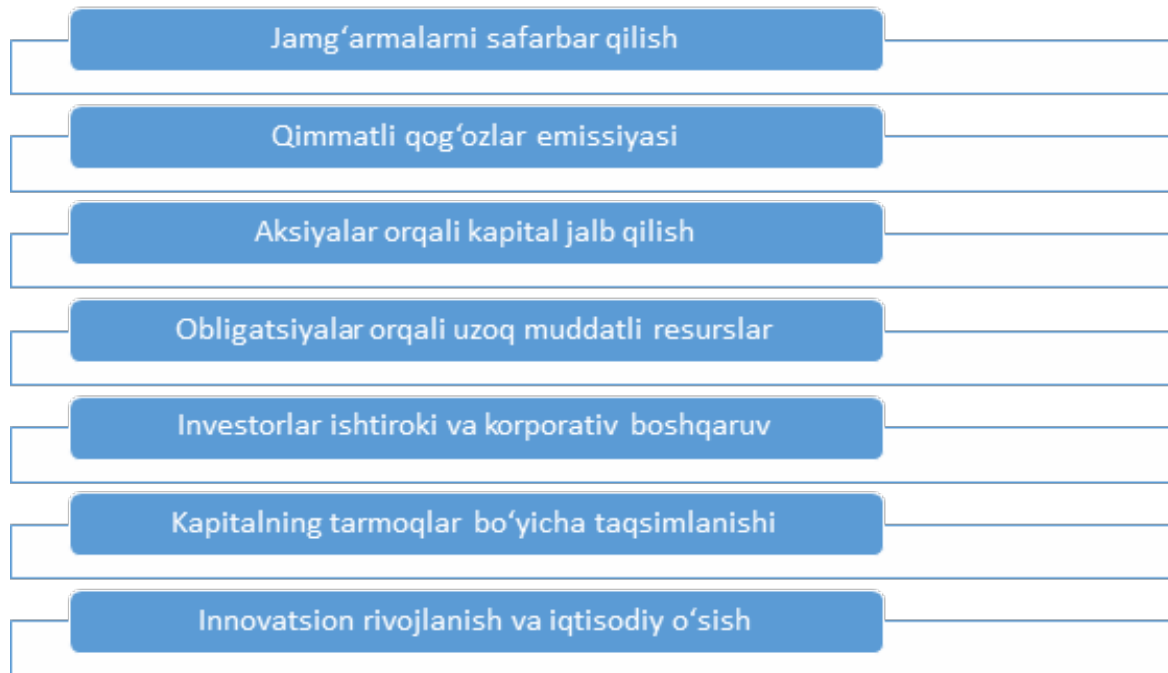
Fond bozorida moliyalashtirishning zamonaviy usullaridan biri korporativ obligatsiyalar chiqarish hisoblanadi. Bu instrument, ayniqsa, bank kreditlari uchun yuqori foiz stavkalari mavjud sharoitda korxonalar uchun qulay manba bo'lib xizmat qiladi. Obligatsiyalar orqali uzoq muddatli, ko'pincha past foizli resurslar jalb qilinadi. Bunda investorlar uchun xavf darajasi past bo'lib, muntazam kupon to'lovlari orqali daromad kafolatlanadi. Shu bilan birga, davlat obligatsiyalari ham iqtisodiyotni moliyalashtirishning muhim mexanizmlaridan biridir. Davlat obligatsiyalari orqali budget taqchilligi qoplanadi, makroiqtisodiy barqarorlik mustahkamlanadi va moliya bozorining rivojlanishi rag'batlantiriladi.

Aksiyalar emissiyasi ham iqtisodiyotni moliyalashtirishning eng asosiy usullaridan biri bo'lib qolmoqda. Ularning afzalligi shundaki, kompaniyalar qarz majburiyatiga ega bo'lmaydi, aksincha, ulushdorlik asosida kapitalni oshiradi. Aksiyadorlar dividend olish bilan birga, kompaniya qiymatining o'sishidan ham foyda ko'radilar.

Shu sababli, aksiyalar bozori rivojlanishi iqtisodiyotdagi investitsion faollik va innovatsion tashabbuslarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash uchun muhim manba hisoblanadi.

Xalqaro tajribada fond bozorining iqtisodiyotni moliyalashtirishdagi o'rni yuqori baholanadi. Masalan, AQSh, Yaponiya va Yevropa mamlakatlarida fond bozori orqali jalb etilgan resurslar YalMning katta qismini tashkil etadi. Rivojlanayotgan davlatlar uchun esa bu yo'nalishda hali keng imkoniyatlar mavjud. O'zbekiston tajribasida ham fond bozorining iqtisodiyotni moliyalashtirishdagi ulushi tobora ortib bormoqda. Xususan, qimmatli qog'ozlar orqali kapital jalb qilish hajmi yildan-yilga oshmoqda, bu esa iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda (1-rasm).

1-rasm. Fond bozori vositasida iqtisodiyotni moliyalashtirish jarayoni

Sxema fond bozori vositasida iqtisodiyotni moliyalashtirish jarayonini bosqichma-bosqich ko'rsatadi. U jamg'armalarning safarbar qilinishidan boshlab qimmatli qog'ozlar emissiyasi orqali kapitalni jalb etish, aksiyalar va obligatsiyalar bozorida mablag'larni to'plash, investorlarning ishtiroki bilan korporativ boshqaruvni takomillashtirish, kapitalning turli tarmoqlar bo'yicha qayta taqsimlanishi hamda yakunda innovatsion rivojlanish va iqtisodiy o'sishga erishishgacha bo'lgan mexanizmlarni ifodalaydi.

Xulosa qilib aytganda, fond bozori iqtisodiyotni moliyalashtirishning muhim mexanizmi sifatida kapital oqimini samarali yo'naltirish, jamg'armalarni investitsiyalarga aylantirish va korporativ boshqaruvni takomillashtirish imkoniyatini yaratadi. Qimmatli qog'ozlar emissiyasi, aksiyalar va obligatsiyalar bozori orqali moliyaviy resurslarni jalb qilish nafaqat korxonalarining rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi, balki iqtisodiyotning barqaror va diversifikatsiyalashgan o'sishini ham ta'minlaydi. Biroq mavjud infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, moliyaviy savodxonlikning pastligi va bozor likvidligining cheklanganligi ushbu tizimning to'laqonli ishlashiga ma'lum to'siqlar tug'dirmoqda.

Kelgusida fond bozorini yanada rivojlantirish uchun investorlar huquqlarini ishonchli himoya qiluvchi huquqiy mexanizmlarni mustahkamlash, korporativ boshqaruv standartlarini xalqaro talablarga moslashtirish va moliyaviy hisobotlarda oshkorlikni ta'minlash zarur. Aholi va biznes subyektlarining moliyaviy savodxonligini oshirish, yangi moliyaviy instrumentlarni joriy etish, shuningdek, xorijiy investorlarga qulay shart-sharoit yaratish orqali bozor likvidligini kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Ushbu chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi fond bozorining iqtisodiyotni moliyalashtirishdagi rolini kuchaytiradi va mamlakatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O. T. Умурзаков. Ўзбекистон фонд бозори: шаклланиши ва ривожланиши. Монография. – Т.: Фан ва технология, 2017. – 210 б.
2. Ф. М. Мишкин. Финансовые рынки и институты. Учебник. – М.: Издательство «Вильямс», 2016. – 848 с.
3. Richard A. Brealey, Stewart C. Myers, Franklin Allen. Principles of Corporate Finance. – New York: McGraw-Hill, 2017. – 992 p.

4. Eugene F. Brigham, Michael C. Ehrhardt. Financial Management: Theory and Practice. – Boston: Cengage Learning, 2019. – 1184 p.
5. В. В. Ковалев. Финансовый менеджмент: теория и практика. – М.: Проспект, 2020. – 560 с.
6. John C. Hull. Options, Futures, and Other Derivatives. – Boston: Pearson, 2018. – 912 p.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025-yil, may.

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>